

soite

Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Tiedonhallintamallin rakenne ja periaatteet

9.10.2023





Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Sisällys

Tiedonhallintamallin rakenne ja periaatteet	1
1 Tausta ja lähtökohdat	3
2 Tiedonhallintamallin kokonaisuus ja muodostuminen	4
3 Tiedonhallintamallin kuvausten periaatteet	5
3.1 Toimintaprosessit	5
3.2 Tietovarannot ja -aineistot	5
3.3 Tietojärjestelmät ja niiden väliset yhteydet	6
3.4 Tietoturvallisuustoimenpiteet	7
4 Tiedonhallintamallin hyödyntäminen	7
4.1 Muutosvaikutusten arviointi	7
4.2 Asiakirjajulkisuuskuvaus	8
5 Lähteet	9



Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

1 Tausta ja lähtökohdat

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa (906/2019, tiedonhallintalaki) säädetään tiedonhallintayksikön velvollisuudesta ylläpitää sen toimintaympäristön tiedonhallintaa määrittelevää ja kuvaavaa *tiedonhallintamallia* (5 §). Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue on tiedonhallintalaissa tarkoitettu tiedonhallintayksikkö, jonka tehtävänä on järjestää tiedonhallinta lain vaatimusten mukaisesti.

Tiedonhallintamallia ylläpidetään palvelujen, asiankäsittelyn ja tietoaineistojen hallinnan suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi, tiedonsaantia koskevien oikeuksien ja rajoitusten toteuttamiseksi, moninkertaisen tietojen keruun vähentämiseksi, tietojärjestelmien ja tietovarantojen yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä tietoturvallisuuden ylläpitämiseksi (tiedonhallintalaki 5.1 §).

Tiedonhallintamallin on sisällettävä vähintään tiedot:

1. **toimintaprosesseja** kuvaavista nimikkeistä, prosessista vastaavasta viranomaisesta, prosessin tarkoituksesta sekä prosessin sidoksista muihin prosesseihin;
2. **tietovarantojen** nimikkeistä, kuvaukset tietovarantojen sidoksista toimintaprosesseihin ja tietojärjestelmiin sekä luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679, jäljempänä tietosuojasetus, 30 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun selosteen sisällöstä tai, jos selostetta ei tarvitse tietosuojasetuksen mukaan laatia, tietovarannosta vastaavasta viranomaisesta, tietovarannon käyttötarkoituksesta, keskeisistä tietoryhmistä tietoaineistoissa, tietojen luovutuskohteista ja tietojen säilytysajoista;
3. **tietoaineiston** arkistoon siirtämisestä, arkistointitavasta ja arkistopaikasta tai tuhoamisesta;
4. **tietojärjestelmien** nimikkeistä, tietojärjestelmästä vastaavasta viranomaisesta, tietojärjestelmän käyttötarkoituksesta, tietojärjestelmän liittymistä muihin tietojärjestelmiin ja liittymissä käytettävistä tiedonsiirtotavoista;
5. **tietoturvaluustoimenpiteistä** (tiedonhallintalaki 5.2 §)

Tiedonhallintamallin laadinta ei ole kertaluonteinen kuvausvelvoite. Tiedonhallintamallia tulee ylläpitää aina, kun tiedonhallintayksikön tiedonhallinnassa tapahtuu muutoksia, jotka vaikuttavat sen sisältöön. Vastuu tiedonhallintamallin ylläpitämisestä on tiedonhallintayksiköllä ja siinä toimivilla viranomaisilla eikä vastuuta voi ulkoistaa yksityisille tahoille.¹

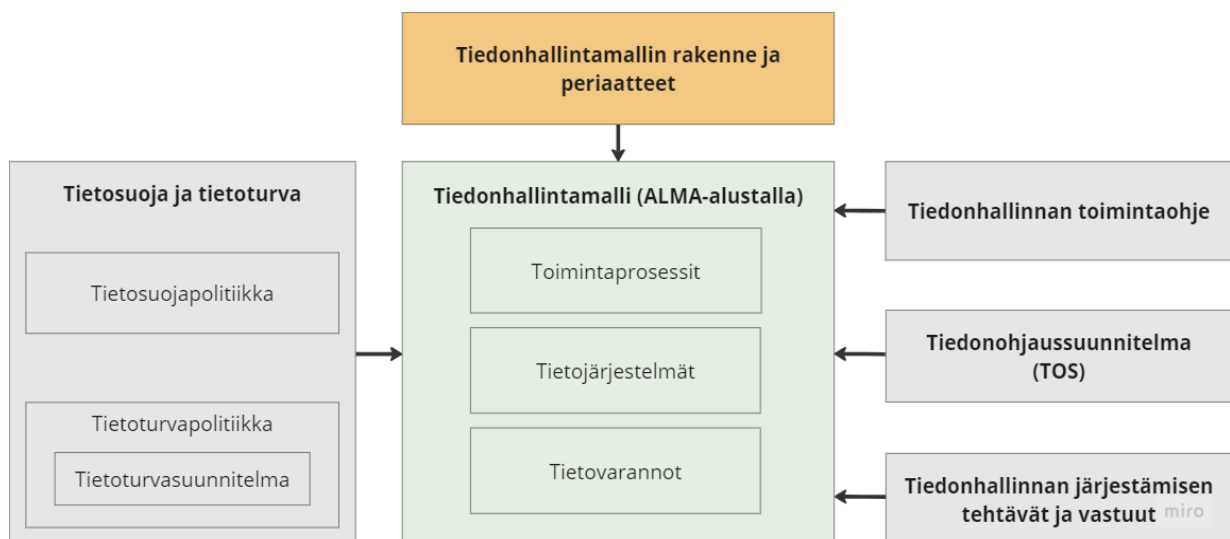
¹ Tiedonhallintalautakunta 2020, s. 11.

2 Tiedonhallintamallin kokonaisuus ja muodostuminen

Tämä Soiten Tiedonhallintamallin rakenne ja periaatteet -dokumentti on muodoltaan ja tarkoitukseltaan periaateluonteinen yhteenveto tiedonhallintamallista ja sen ylläpitämisestä Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Dokumentti muodostaa tiedonhallintalain 5 §:n mukaisen tiedonhallintamallin yhdessä kokonaisuutena muiden Soiten tiedonhallintaa tarkemmin määrittelevien kuvausten ja ohjeiden kanssa. Tiedonhallinnan tarkempiin kuvauksiin Soitessa kuuluu ALMA-alustalla ylläpidettävä ja päivitettävä tiedonhallintamalli, joka sisältää tiedonhallintamallin varsinaisen tarkemman tietosisällön. Osana tiedonhallintamallikokonaisuutta ovat myös muun muassa hyvinvointialueen Tiedonhallinnan toimintaohje sekä Tiedonhallinnan järjestämisen tehtävät ja vastuut -taulukko.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen tiedonhallintamallin muodostavat:

- Tiedonhallintamallin rakenne ja periaatteet
- ALMA-alustalla ylläpidettävä ja päivitettävä tiedonhallintamalli, joka sisältää tiedonhallintamallin varsinaisen tietosisällön
- Tiedonhallinnan toimintaohje
- Tiedonohjaussuunnitelma (TOS)
- Tiedonhallinnan järjestämisen tehtävät ja vastuut
- Tietosuojapolitiikka
- Tietoturvapoliittika





Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Tiedonhallintamallin osakokonaisuuksien suhde toisiinsa:

Tiedonhallintamallin rakenne ja periaatteet -dokumentilla määritetään yleiset periaatteet ja rakenne, joita ALMA-alustalla ylläpidettävien kuvausten laatimisessa ja päivittämisessä tulee noudattaa. Tiedonhallintamallin keskeinen tietosisältö on ALMA-alustan kuvauksissa.

Tiedonhallinnan toimintaohje toimii Soiten henkilöstön käsikirjana tiedonhallinnan, asiakirjahallinnon ja arkistoinnin kysymyksissä. Yhdessä tiedonohjaussuunnitelman kanssa se myös vastaa tiedonhallintamallin säilytysaikoja ja arkistointia koskeviin vaatimuksiin.

Tietosuojapolitiikka ja tietoturvapoliittika sisältävät tietosuojaan ja tietoturvaan liittyvät tarkemmat toimintaperiaatteet sekä ohjeistuksen hyvinvointialueella.

Tiedonhallintamallia tulee ylläpitää ja päivittää aina, kun Soiten tiedonhallinnassa tapahtuu muutoksia, jotka vaikuttavat sen sisältöön. Vastuut tiedonhallintamallin päivityksessä on määritetty Tiedonhallinnan järjestämisen tehtävät ja vastuut -taulukossa, jossa on määritetty tiedonhallinnan toteuttamiseen liittyvien tehtävien vastuut Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella.

3 Tiedonhallintamallin kuvausten periaatteet

3.1 Toimintaprosessit

Tiedonhallintalaissa toimintaprosessilla tarkoitetaan viranomaisen asiankäsitteily- tai palveluprosessia. Tiedonhallintamallin on sisällettävä tiedot **toimintaprosesseja kuvaavista nimikkeistä**, prosessista **vastaavasta viranomaisesta**, prosessin **tarkoituksesta** sekä prosessin **sidoksista muihin prosesseihin**.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen tiedonhallintamallin toimintaprosessit ovat tiedonhallinnan näkökulmasta samat kuin tiedonohjaussuunnitelmassa (TOS) käytössä olevassa luokituksessa.

Toimintaprosessien luokitus on kuvattu TOS:ssa, jonka rakennetta käytetään myös tiedonhallintamalliin.

Toimintaprosessit tulee kuvata vähintään nimiketasolla ALMA-alustalla ylläpidettävään tiedonhallintamalliin.

3.2 Tietovarannot ja -aineistot

Tiedonhallintalaissa tietovarannolla tarkoitetaan viranomaisen tehtävien hoidossa tai muussa toiminnassa käytettäviä tietoaineistoja sisältävää kokonaisuutta, jota käsitellään tietojärjestelmien avulla tai manuaalisesti. Tiedonhallintamallin on sisällettävä tiedot **tietovarantojen nimikkeistä**, **kuvaukset tietovarantojen sidoksista toimintaprosesseihin ja tietojärjestelmiin** sekä yleisen **tietosuoja-asetuksen 30 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun selosteen sisällöstä tai**, jos selostetta ei tarvitse tietosuoja-



Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

asetuksen mukaan laatia, **tietovarannosta vastaavasta viranomaisesta**, tietovarannon **käyttötarkoituksesta**, **keskeisistä tietoryhmistä** tietoaaineistoissa, **tietojen luovutuskohteista** ja tietojen **säilytysajajoista**.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen tiedonhallintamallissa tietovarannot on kuvattu ALMA-alustalla ylläpidettävään tiedonhallintamalliin. Tietovarantojen luokituksessa tiedonhallintamallissa noudetaan valtakunnallisia ohjeita ja suosituksia.

Tiedonhallintalaissa tietoaaineistolla tarkoitetaan asiakirjoista ja muista vastaavista tiedoista muodostuvaa tiettyyn viranomaisen tehtävään tai palveluun liittyvää tietokokonaisuutta. Tiedonhallintamallin on sisällettävä tiedot **tietoaaineiston arkistoon siirtämisestä**, **arkistointitavasta** ja **arkistopaikasta tai tuhoamisesta**. Velvollisuus kattaa arkistolain (831/1994) mukaisen vaatimuksen ylläpitää arkistonmuodostussuunnitelmaa.

Tietoaaineistot voidaan koostaa sekä manuaalisista että tietojärjestelmien sisältämistä tiedoista.

3.3 Tietojärjestelmät ja niiden väliset yhteydet

Tietojärjestelmällä tarkoitetaan tietojenkäsittelylaitteista, ohjelmistoista ja muusta tietojenkäsittelystä koostuvaa kokonaisjärjestelyä. Tietojärjestelmäpalvelulla tarkoitetaan kaikkia työasemalla tai mobiililaitteella käytettäviä palveluita niiden toteutustavasta riippumatta.

Tiedonhallintamallin on sisällettävä tiedot **tietojärjestelmien nimikkeistä**, tietojärjestelmästä **vastaavasta viranomaisesta**, tietojärjestelmän **käyttötarkoituksesta**, tietojärjestelmän **liittymistä muihin tietojärjestelmiin** ja **liittymissä käytettävistä tiedonsiirtotavoista**.

Tietojärjestelmien kuvaaminen tiedonhallintamallissa on yhteydessä tarpeeseen tunnistaa ja kuvata myös järjestelmien ylläpitoon liittyvät vastuut ja tuotantorakenteet.

Tietojärjestelmien ja tietojärjestelmäpalveluiden tiedot kootaan eri lähteistä ALMA-alustalle. Lähteitä ovat muun muassa:

- hankintapalveluiden alkuarviointilomake
- tietohallinnon IT-palvelut

Tiedonhallintalain 13.1 §:n mukaan tiedonhallintayksikön on seurattava toimintaympäristönsä tietoturvallisuuden tilaa ja varmistettava tietoaaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus koko niiden elinkaaren ajan. Tiedonhallintayksikön on selvitettävä olennaiset tietojenkäsittelyyn kohdistuvat riskit ja mitoitettava tietoturvallisuustoimenpiteet riskiarvioinnin mukaisesti. Soitessa tämä toteutetaan kohdistamalla tietojärjestelmäpalveluihin kriittisyysarviointi ja sen perusteella riskiarviointi sekä tietoturvan että tietosuojan (DPIA) osalta.



Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

3.4 Tietoturvaluustoimenpiteet

Tiedonhallintamallin on sisällettävä tiedot tietoturvaluustoimenpiteistä. Tietoturvaluustoimenpiteillä tarkoitetaan tiedonhallintalaissa tietoaaineistojen saatavuuden, eheyden ja luottamuksellisuuden varmistamista hallinnollisilla, toiminnallisilla ja teknisillä toimenpiteillä.

Tietoturvaan liittyvällä kuvaamisella pyritään suunnittelemaan ennakkoon, millä tavoin tietoturvaluustoimitetaan ja mitä menettelyitä tietojenkäsittelyyn, tietojärjestelmien ja tietoaaineistojen turvaamiseksi on toteutettu tai aiotaan toteuttaa, ja miten ne on vastuutettu.² Tiedonhallinnassa on noudatettava tiedonhallintalain 4 luvun mukaisia tietoturvaluustuksen vähimmäisvaatimuksia. Henkilötietojen käsittelyssä tulee lisäksi noudattaa tietosuojasetuksen vaatimuksia.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen tietoturvaluustusta koskeva ohjeistus luetteloidaan tiedonhallintamalliin ALMA-alustalle.

4 Tiedonhallintamallin hyödyntäminen

4.1 Muutosvaikutusten arviointi

Tiedonhallintalain 5.3 §:n mukaan suunniteltaessa tiedonhallintamallin sisältöön vaikuttavia olennaisia hallinnollisia uudistuksia ja tietojärjestelmien käyttöönottoa yksikössä on arvioitava näihin kohdistuvat muutokset ja niiden vaikutukset suhteessa:

- tiedonhallinnan vastuisiin,
- tietoturvaluustovaatimuksiin ja -toimenpiteisiin,
- tietoaaineistojen muodostamista ja luovutustapaa koskeviin vaatimuksiin,
- asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan vaatimuksiin sekä
- muualla laissa säädettyihin asiakirjojen julkisuuteen, salassapitoon, suojaan ja tiedonsaantioikeuksiin.

Yksikön on tiedonhallinnan muutosten arvioinnissaan otettava huomioon tietovarantojen yhteentömmivuus sekä niiden hyödynnettävyys tietoaaineistoja muodostettaessa ja käytettäessä. Arvioinnin perusteella tiedonhallintayksikön on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin tiedonhallintamallin muuttamiseksi ja muutosten toimeenpanemiseksi.

Muutosvaikutusten arviointi on toteutettava hyvinvointialueella ennen hankintaesityksen tekemistä tai sen yhteydessä.

² Tiedonhallintalautakunta 2020, s. 30.



Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Tiedonhallintamallia kuvauksineen tulee hyödyntää muutosarvioinneissa Soitessa muutoksia suunniteltaessa. Toteutuneet muutokset tiedonhallintamallin tietosisältöihin tulee asianmukaisesti dokumentoida tiedonhallintamalliin ALMA-alustalle.

4.2 Asiakirjajulkisuuskuvaus

Tiedonhallintamallia hyödynnetään *asiakirjajulkisuuskuvauksen* laatimisessa ja ylläpitämisessä. Kuvauksesta asiakirjajulkisuuden toteuttamiseksi säädetään tiedonhallintalain 28 §:ssä seuraavasti:

Tiedonhallintayksikön on julkisuusperiaatteen toteuttamista varten ylläpidettävä kuvausta sen hallinnoimista tietovarannoista ja asiarekisteristä. Kuvauksen on sisällettävä tiedot:

1. tietojärjestelmistä, jotka sisältävät asiarekisteriin kuuluvia tai palvelujen tiedonhallintaan kuuluvia tietoja;
2. asiarekisterin tai tietojärjestelmän sisältämien tietojen antamisesta päättävästä viranomaisesta ja sen yhteystiedoista tiedonsaantia koskevan pyynnön esittämiseksi;
3. tietojärjestelmien sisältämistä tietoaineistoista tietoryhmittäin;
4. hakutekijöistä, joilla asiakirjoja on mahdollista hakea teknisesti viranomaisen asiarekisteristä tai tietojärjestelmistä;
5. tietoaineistojen saatavuudesta avoimesti teknisen rajapinnan avulla.

Asiakirjajulkisuuskuvaus on julkaistava yleisessä tietoverkossa siltä osin kuin kuvauksen tiedot eivät ole salassa pidettäviä.

Kuvaus on saatavilla Soiten verkkosivuilla siltä osin kuin kuvauksen tiedot eivät ole salassa pidettäviä. Kuvauksella toteutetaan osaltaan julkisuusperiaatetta, sillä se muun muassa helpottaa tietopyynnön tekemistä. Lisäksi kuvauksen avulla jokaisen on mahdollista saada tietoa siitä, missä laajuudessa ja miten viranomaisen käsittelee tietoja asiankäsittelyn ja palvelujen tuottamisen yhteydessä.³ Kuvauksen ylläpitovastuu on määritetty Tiedonhallinnan järjestämisen tehtävät ja vastuut -taulukossa.

³ Ks. HE 284/2018 vp, s. 116.



Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialue

5 Lähteet

Suositus tiedonhallintamallista. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:29. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162176>.

HE 284/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.